

EPIST. I. Ioannes Manardus Ferrariensis medicus,
Vincentio Caprili medico, de cochleari,
& acetabulo.

Pierij Valeria-
ni liber de my-
sterijs antiquis.

Cotyledones.

Idem tribus mo-
dis dici.

Eadē numero.

Cotyla.

Hemina.

VVM apud Caelium, uirum sicuti doctrina, ita liberalitate atque omni uirtutum genere nemini secundum, fortē epularemur, interq; alia mensarū instrumenta, argētea cochlearia apponerētur: tu ne a symbolus penitus in cōuiuio uidereris, in quo prāter epulas, quas Caelius ipse semper lautissimas conuiuus prābet, solet quisq; cōuiuiarum selectum aliquid in literis proponere, quāstionem nobis in cochlearis mensura mouisti, parrem oxybapho eius faciens capacitatem. Quod cum Caelius minime probaret, atq; ego minimo minus, tu expletis epulis & plerisq; alijs disputationibus inter cōuiuas agitatis, demumq; allato Pierij Valeriani, cuius honorandi gratia cōueneramus, de mysterijs antiquis libro, magnaq; cum uoluptate & laude multis eius capitib. a nobis auscultatis, quasi cōcoquere eruiam quam cum cochleari hauseras, nō posses, domum reuersus, tumultuariā epistolam ad Caelium adornasti, in qua tuam de cochleari sententiam conaris adstruere: melius certe horas illas collocaturus, si quae ultro citroq; in utiliore argumēto dicta fuerāt, annotasses. Sed fit nescio quomodo, ut errare quisq; malit, nouumq; errorē antiquo addere, quā deprehēsus monitusq; resipiscere, & alijs rectius sentientibus cedere. In hac epistola post proēmū, primo ex Plinij autoritate acetabuli mensurā, quod idem oxybapho est, heminae quartam partem capere ais, hoc est drachmas 15. Addis prāterea, acetabulum idem esse Latinis, quod Graecis est cotyledon, multasq; ac diuersas significationes habere. Corylā quoq; in Graecorū conuiujs mensurā fuisse, cuius apud religiosos quosdam adhuc extent uestigia: Romanos uero ea usos ad intinctus, & ab aceto uocasse acetabulum: cuius forma esset parua, rotūda, sensim in cōcauitatem desinens, ut in cochlearis figura cernitur. Ab hac figura herbam quandam uocatam, quia folia habet acetabuli figura: & acetabula in pisce polypo, & apud Galenum uteri cotyledones, partes esse concauas, in quibus foetus hāret, & ossium cauitates. Addis prāterea, id quod potissimum urgere ais, modum medicinarum, quod Thymelaea datur pondere acetabuli, similiter & Thlaspi, item Epithymum & Tithymallus, quod non fieret si magna mensura esset acetabulum. Hæc sunt (ni fallor) tuæ disputationis capita. In quibus quantū a scopo cadas, nemo non uidet, qui uel primum pedem in primis disciplinis promouerit. Problema disputandum erat, an cochlear & acetabulum essent idem. Cuius problematis partem affirmatiuā adserere nemo potest, nisi ostendat utroq; nomine eandem rem significari. Quū enim, Aristotele teste, Idem tribus præcipue modis dicatur, genere scilicet, specie & numero, nec de primis duobus modis esset disputatio: nullus enim negabat & utraq; esse uascula, & in usum mensarū uenire: sed de tertio tantum, an scilicet idem numero, erat cōtrouersia. Eadem autem numero sunt (ait idem Aristoteles) quorum nomina quidem plura, res uero significata eadem. Tuum igitur erat probare, per acetabuli & cochlearis nomina eandem mensurā significari: quod non facis: sed cochleari in totum deposito, acetabulum tantū amplecteris, atq; ita pro arbitrio uersas, ut inter acetabula cotylam quoq; reponas. Quod certe apte nunquam fiet, nisi pluribus acetabulis obruatur: quadruplo enim maius uas est quā acetabulū cotyla, iuxta bonos autores, quū sit eadem cū hemina. Oportuit autē te, seposita aliquādo cotyla & acetabulo, cochleari manum

manum admouere, nobisq; ostendere eius capacitatē esse cum acetabulo parem: quod quum tota epistola non facias, frustra te in acetabulo & cotyla laborasse aperte ostendis: Hermolai enim autoritas, licet uiri nostro seculo doctissimi, non tanti momenti est, ut Galeno, Paulo, Plinio, Africano, Prisciano, uel Remnio, alijsq; antiquioribus, qui diuersa ea uascula putauerūt, anteponenda sit. Alioqui neq; corolarium, imò neq; ipse sub eius nomine uulgatus Dioscorides, doctrinamq; & grauitatem Hermolai mihi ubiq; redolent. Nam ut alia nunc mittam, quis tantam hallucinationem in Hermolao alioqui oculatissimo admittat, ut cochleare ab acetabulo discernere non ualuerit: praesertim quum aliquando Plinium sequutus, cochleare ligulam interpretatus sit, sicuti capite de Pytiusa. Sed Hermolai autoritate in praesentia omissa, ad ea quae tu urgere potissimum dicis, conuertamur. quae tamen tantum absunt ut urgeant, ut nec rem quidem uel de longinquo attingant, sed maximo ab ea absint interuallo. Nihil enim aliud probant, etiam si quicquid petunt, concedatur, quam acetabuli mensuram non esse magnam. Sed quaeso mi Vincen-
 10 ti, nonne in Aristotele puer legisti, magnum & paruū de numero eorum esse quae ad aliquid referuntur: milijq; granum, quanquam reliquorum cerealium comparatione paruū dicatur, alteri tamen sui generis grano collatum, magnū dici posse? Atq; e contrario, montem paruū dici, qui sit myriade modiorum maximi milij longe maior? Dicimus igitur, acetabulum, modio, sextario, medimno, cado, &
 20 ipsi quoque cotylae, alijsq; maioribus mensuris comparatum, paruū & esse & dici. Cochleari uero quātumuis magno, maius longe, sexcupla scilicet & decima portione. Est enim acetabulum, etiam temet ex Plinij autoritate teste, quarta pars heminae, quae secundum omnes autores idem est cum cotyla: quare fit ut cotyla una quatuor supra sexaginta contineat magna cochlearia. Vide igitur in quem labyrinthum te Marcellus coniecerit, à quo ferè ad uerbum bonam tuae epistolae partem excripsisti. A quo errore nec ipse immunis est, si id quod tu, de acetabulo sensit & cotyla. Quod ego tamen credere non ausim, de homine tantae lectionis & eruditionis: nec eius uerba hoc aperte monstrant, quae sunt: Cotyledon facta est à cotyla Graecorum in poculis & conuiuio uini mensura & uasculo. Et paulò infra:
 30 Quoties autem seruata eiusdem uasculi forma in alium transferebatur usum, oxybaphum uocabatur. Quae Marcelli uerba ad formam figuram ue potius spectare, quam ad capedinem uidentur: sicuti prima uerba ad uocis potius deriuationem, quam eiusdem rei significatum pertinere. Quemadmodum & id quod de poculis fictilibus, quibus in paupertate & cœnobijs (ut ipse ait) utuntur. Si enim uascula fictilia quibus in cœnobijs utuntur, antiquis cotylis essent ambitu & continentia aequalia, sicut iuuenibus & robustis fortè commoda, ita senibus & tremulis ualde essent incommoda, ut quae utraq; etiam manu, ut mos est isti hominum generi pocula amplecti, uix possent labris admouere. Sed siue magna sit, siue exigua acetabuli mensura, non potest certe minor esse quam drachmarum quindecim, si Plinio standum est, quem tuis copijs ueluti ducem praemisisti. Si igitur Thymelæa (ut dicis) est de maxime soluentibus uentrem, quis audeat ex ea, quocunq; nomine, acetabuli uel cochlearis uocetur, quindecim drachmas semel dare? Dicere igitur oportet, uel locum illum in Dioscoride deprauatū esse, uel folia Thymelæae, quae Cneorū usq; ad Theophrasti tempora uocabantur, non esse inter fortissima purgatoria numeranda. Ego primae parti potius accesserim, ut qui norim Mezereon nunc uocatū, corrupta scilicet uoce à Cneoro, adeò uehemēter purgare, ut nedum acetabulum, quod iuxta omnes bonos autores cyathum unū semis capit, hoc est, heminae quartam partem, sed uix cochleare paruū, id est, triobolum, quod minimum est omnium mensurarum, forti uiro audeam exhibere. Locum igitur deprauatum omnino puto, quod etiam ductus ipse uerborum ostendit, orationisq; interruptus ordo:

Magnū & paruū dici ad aliud quid.

Acetabulum.

Mezereon.

Dioscoridis lo-
cus deprauatus.

Epithymum.

Aloës dosis.

Cochlearis ca-
pacitas.

primo enim plurali numero, folia nominat, ubi docet, ἀφαιρέειν γὰρ ἀπὸ τῆς ἴνας. deinde singulari, καθαίρει δὲ. & paulò post, ἄγρον, & ποιεί, & μίχθην. deinde redit ad plurale, λεία, ἀναληφθῆντα. Auget autem causam huius suspicionis, monstratq; quodam pacto uiam intelligendi hunc locum, ultimo æditus Dioscoridis codex, in quo legitur, ὑπὸ πλασόμενον ὄλον ὄξυβωφον πληθῆ. quasi uelit Dioscor. non bibi acetabuli mensura, sed emplastri modo apponi: in quem modum nec maior etiam acetabulo quantitas uerenda. Et hæc quidem de Thymelæa, licet præter rem, non tamen ab re dicta sint. Thlaspi & Epithymum nihil moror, in illo enim Galenum, cui refragari nemo audet, in hoc Mesuen, cui multi credunt, habeo suffragantes. Horum posterior uiginti drachmas eius præbet: alioqui experientia ipsa docet, Epithymū non esse in-
ter uehementia medicamina censendum. Argumentum uero quo probas acetabulum uideri quatuor drachmis minus, optime refellit Cælius, in literaria palastra athleta inuictus. Maior difficultas est in Tithymallo, si tamen ea uera sunt, quæ tu de eo ex Dioscoridis sententia scripsisti. Equidem quum omnia quæ ille de septem Tithymalli generibus scripsit, diligenter perlegerim, de nullo legi, quod folia eius acetabuli integri mensura præberet: sed de primo tantum uocato Caracia, quod dimidiati. Excerpta autem ut puto à te ea uerba sunt ex cap. de Peplo, de quo minime mirum dari acetabulum, quum & opsonijs ad aluum molliendam teste Plinio inspergatur, quod certo indicio est non esse ualde medicatum. Videmus etiam rusticos, oleris modo supra duo acetabula folia Anabuli, & utriusque Sambuci esitare, atque ὀρθοστέδιον, ut Hippocratis & Galeni uerbo utar, nec propter hoc à consuetis negocijs laboribusq; cessare. Ecce igitur, ut quæ tu maxime urgere putabas, nullo ferè negocio cecidere. Superest, si cauillatoris notam, quam nobis uelle inu-
rere in calce tuæ epistolæ uideris, delere uolueris, ut scilicet melioribus quàm tui fuerint, testibus probem, oxybaphum acetabulum uel maius esse cochleari: quæ certe res adeò in propatulo est, ut pudeat in ea tempus conterere. Vtar autem, quia cum medico ago, medicorum tantum testimonio. Verum quia intelligi non potest, an oxybaphum apud antiquos medicos idem sit cochleari, nisi utriusque mensura recte à nobis inuestigetur: ideo utrunque medicorum testimonio metiri conabor. Oxybaphum tu ipse definisti esse drachmarum quindecim. Si ergo probauero tantæ capacitatis non esse cochleare, te ipso opinor iudice uictoria à nobis stabit, etiam me non monstrante certam cochlearis mensuram. Incipiens igitur à Dioscoride ceu antiquiore, ostendam ex eius dictis, cochleare non posse drachmas quindecim capere. Primus locus sit, cap. de Aloë, ubi dicit cochlearia duo soluere uentrem, & stomachum purgare. Infanior autem sit Oreste, qui triginta drachmas aloës, uel elephanto ad ciendam aluum dederit. Hoc argumento aperte monstratur, cochleare non esse oxybaphi capacitatem. Sed audi aliud, quo eius minimam mensuram agnoscas. Paulò post ea uerba addit idem Dioscorides, drachmas tres aloës perfecte purgare. Ex his manifeste colligitur, drachmas tres plus esse quàm duo cochlearia: duo siquidem cochlearia soluunt uentrem, & stomachum tantum purgant: drachmæ tres perfecte purgant. Sequitur igitur ut cochleare minus capiat apud Dioscoridem quàm sesquidrachmam. Sed audi & Plinium de eadem aloë loquentem libro 27. cap. quarto: Datur, inquit, ad stomachi dissolutionem in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mensura, bis ter uel in die ex interuallis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Ex his Plinij uerbis sequitur, quod cochlearis capacitas minor sit quàm integræ drachmæ: quando tria cochlearia non tantum possunt apud eum, quantum tres drachmæ. Idem alio testimonio Dioscoridis probatur capite de Pityusa, purgationis gratia dantis foliorum tres drachmas, radicis duas, seminis unam, succi uero cochlearium. Succum enim esse in hisce plantis potentiorē semine, docet in lib. de simplicib. medicamentis Galenus.

Notum

Notum quoque & illud est, quod quanto res potentior, tanto eius exhibenda portio minor. Quod si datur seminis drachma, & succi cochleare, sequitur plus esse drachmam quam cochleare. Scillæ quoque assæ, octuplo salis commixtæ, dat idem Dioscorides duo cochlearia ad aluum emolliendam. Sed per Deum rogo, quisnam fuerit, uel Dacus uel Geta, qui eius miscellæ triginta drachmas possit esitare. Aut eius quæ salis sex cyathos, & scammonij drachmas uiginti recipit, deuorare drachmas quinque supra quadraginta: quum tamen perfectam desideranti purgationem, tria eius cochlearia dari Dioscor. præcipiat. Sed præterea quis adeò temerarius sit medicus, qui struthij, id est radiculæ, in quarto ordine calidæ, drachmas quindecim audeat exhibere, cuius tamē idem Dioscorides præbet cochleare. Liqueat igitur apud Dioscoridem exiguam esse cochlearis capacitatem, uixque conferendam, nedum æquandam acetabulo. Idem ostendamus Galeni testimonio. Is lib. 11. de simplicib. medicamentis, dari iubet castorei cochleare: quod nequiquam facere, nisi exiguam & ipse putasset eius capacitatem. Lib. uero 7. curatiuæ methodi, ubi mediocriter curimus euacuare, hieræ duo parua exhibet cochlearia: quando ad summum & plurimum, duo magna: minimam dosin esse dicens paruam cochleare. Quæ palam ostendunt, & duplicem esse cochlearis mensuram, & utranque acetabuli comparatione exiguam, præsertim quum acetabulum maius putauerit quam Plinius. Siqui dem lib. 6. de medicinis cõpositis secundum genera, quum tres cotylas distinguat, unam scilicet nouem, aliam 16. & tertiam 12. unciarum (quam heminam Italicam uocat lib. 4. de tuenda ualeudine) nullum acetabulum minus facere potest quam uiginti drachmarum: si (ut omnes affirmant) acetabula quatuor heminam uel cotylam complent. Sed age aliorum quoque testimonio medicorum, certam utriusque inuestigemus capacitatem. Est apud me antiquus codex Lazari, re & cognomine Bonamici, & utraque lingua eruditissimi, in quo multa habentur ad medicinam pertinentia, atque inter reliqua medicinalis Dioscoridis materia: cui adnectitur commentariolum sub eiusdem Dioscoridis nomine, de mensuris & ponderibus inscriptum. In hoc ita de oxybapho scribitur: Oxybaphum, quod est quarta pars cotylæ, capit uncias binas semis. De cochleario uero hoc modo: Cochlearium grammata habet tria. Gramma autem, ipsomet teste, ualet obolos duos: obolique sex apud omnes autores drachmam faciunt. Quare iuxta hunc scriptorem cochlearium continebit drachmam unam, quæ erit uigesima pars oxybaphi, & octuagesima cotylæ, quod de magno cochleari intelligere oportet. Apud Paulum uero Aeginetam ita legimus: Oxybaphum habet cyathum unum semis: cyathus chemas paruas, seu mystra parua duo. Mystrum autem hoc paruam, licet Paulus non definiat, est unius uncia. Quare secundum Paulum oxybaphum continebit uncias tres: & hæc quidem est communis sententia: sicuti & quod cotyla capiat libram integram, & paruam cochleare tres obolos, magnum sex. Vides igitur mi Vincenti quam malo fundo innixa fuerit tua de cochleari & acetabulo præproperea sententia, quam uel nostra solida & bene fulta. Nolim tamen te quasi absterritum, terga omnino uel manus dare, sed à prælio quidem te optarim, non tamen à bello semel nobiscum inuito, cessare, quin potius redintegrata acie nos in alio campo minus paratos aggredi. Ex mutuo enim hoc congressu ueritas plerunque eruitur.

Vale.

Ex ædibus nostris, xv. Calend. Quintiles.

Cotylæ species tres.

» Oxybaphi.

» Cyathus.

» Mystrum.

Stranguria.
 Dysuria.



Vesicae munus.

Periodica
 afflictio.

Quum inter seniorum affectus, ab Hippocrate ultimo aphorismo libri tertij recitatos, urinæ stillicidia, difficultatesq; numerantur, quas strangurias & dysurias Græci, & ferè nostri seculi medici uocant: nemo miretur, si tu quoque (qui, ni fallor, iam sexagesimū annum exegisti, post uigilias, labores, & curas, quas necesse est eum perpeti qui medicinā exercet, præsertim in eo loco, ubi non adest alius qui fesso tot laboribus manū sub- 10 dat) in hos casus incidisti. Sed illud potius admiratione dignū, quod statis determinatisq; circuitibus, hoc est, 15. quoque die hisce affectib. tribus quinque uel ad summum diebus sequentibus affligaris, reliquo tempore tali molestia careas. Huius typi circuitusq; causam quum à me coram peteres, ad Galenum statim confugi, qui 2. lib. de differentijs febrium causas huiuscemodi circuituū, tum in membrum mittens, tum in id quod recipit, transfundit. Ita enim natura insitum esse, ut quæcunq; particula robustior est propria quadam uel, id à quo læditur ad debiliorem transmittat, nec cesset ista transmissio, donec ad imbecillissimam uentum sit. Fit enim in corporis particulis idem quod in ea mala republica, quam Aristoteles uocat *ὀλιγοκρατία*, in qua qui plus possunt, minus potentes opprimunt, & hi rursus alios, donec 20 ad infimam plebeculam peruentū sit, quæ adeo omni potestate destituta est, ut eam necesse sit opprimi tantum, & neminem opprimere. Ad eundem modum membra quæ principem locum in corpore tenent, quicquid in eis redundat, ad ea transmittunt, quæ minoris dignitatis sunt, & hæc rursus ad alia, donec uel extra corpus pellatur, uel in aliquam ignobilissimam partem decumbat. Fit autem hoc præsertim, quando præter id quod particula minus nobilitatis habet, est etiam ad suscipienda excrementa deputata: ex quorū numero una est uesica, ad serosum humorem suscipiendum, atque ad exteriora demittendum fabricata: cui serosæ humiditati, si quid uel totius corporis, uel iecoris, uel renum uitio maligni miscetur, id simul cum urina recipi ab ea necesse est. Quod ubi paulatim congestum ad molem uenit, quæ 30 operationē uesicæ in excernenda urina impedire possit, tunc stranguria dysuria uel fit, & pro qualitate eius morsus ardor uel quispiā in urinæ exitu excitatur: quæ symptomata tantisper durant, donec materia illa tota exierit. Facit etiam ad huiuscemodi malæ rei in uesica aggregationem, uesicæ ipsius præternaturalis quadam imbecillitas, paulatim ex talium rerum receptione acquisita. Facit & dolor calorq; loci, ita ut hæc sese mutuò augeant, materia quidem calorem mordentemq; dolorem, atq; hi rursus materiam: fitq; demum ex his omnibus, ut ipsa quoque uesica ob imbecillitatem, proprium alimentum non probè transmutet, atq; hoc pacto ipsa quoque sibi met perniciem afferat, cōcurrente etiam nū quadam dispositione in ea per- 40 manente, non absimili qualitati quæ in his uasculis remanet in quibus opsonia elixantur. Hæc igitur sunt, ni fallor, causæ, quamobrè per uices circuitusq; affligaris. Quænam uero sit nocua illa res, quæ ita per uices aggregatur, incertum esse uideatur: possunt enim arenulæ, possunt lapilli, potest humor aliquis, & hic quidem uel biliosus uel sulfuginosus, ardorem excitare, atq; uel per se & absq; medio, uel ulcusculo mediante. Nullius autem horum adsunt indicia præterquam arenularum & pituitosi cuiusdam humoris, quæ ambo remittente se ardore exire consueuerūt: quare proculdubio ab his facta ea symptomata uidentur, quibus exeuntibus quiescunt. Sed quoniā excellens quidam medicus, quo cum nobis fuit circa casus hosce tuos disputatio, suspicabatur uehementer à calculo hæc fieri, nec tu ab eius sententia multum abhorre uisus es, ideo operæ precium me facturum putauit, si hanc sententiam

tentiam pro uiribus eliminarem, præsertim quum non exigui sit momenti ad curatiuas intentiones inuestigandas. Sed quoniam argumentum, quo ex tempore usus sum, maturius etiam rem considerati uisum est efficacissimum, ab eo exordium etiam nunc faciam. Dicebam enim, si symptomata hæc per uices à calculo fiunt, uel calculus in uesica semper adest, uel à renibus ad eam transmittitur. Si primum, nulla ratio assignari poterit, quare per certa & signata interualla affligat. Fieri quidem forte posset, ut non semper eodem modo infestaret, sed magis minus ue, secundum quod uel in caua parte, uel prope ceruicem inueniretur. Verum si hoc esset, non uideo quomodo certum tempus seruari ualeret, per quod symptomata illa reuerterentur.

10 Facile præterea esset quoties in ceruice inueniretur, uel excussione, quam Galenus præcepit, uel aliquo alio ingenio à ceruice ad concauitatem eum repellere, quo expulso symptomata uel in totum, uel magna ex parte cessarent. Cum tamen tu utrumque expertus, neque ob excussione cruribus leuatis factam, neque ex catheteris in meatum uirgæ impositi repulsione, ullam te inuenisse requiem testatus sis. Nequam igitur putandum, uicissitudinariam hanc certo tempore dysuriæ stranguriæ ue reuersionem ex calculo in uesica semper residente fieri posse. Sed nec à calculo à renibus ad uesicam transmissio hæc fieri, euentus ipse testatur: si enim ita esset, oporteret semper ante cessationem pausam ue symptomatum, lapillum exire: alioqui reuerteremur ad id quod iam destruximus, hoc est, ad calculum in uesica permanentem, qui, ut ostendimus, tametsi ualeat modo plus modo minus offendere, stas tamen & certis temporibus id facere non potest. Ex his euidenter concluditur, uel non esse in uesica calculum, uel etiam si adsit, inueniri aliam causam oportere, quæ uel sola, uel simul cum eo circularis illius molestiæ sit causa. Verum ut ingenuè fatear quod sentio, quo tempore apud nos fuisti, calculi in uesica indicia certa non apparuerunt.

*Catheter. neque
neque instrumentum
chirurgicum
quo urina elicitur.*

20 Neque enim urina fuit aquæ similis, cum sabuloso sedimento, incocta ue aut subalbidata, nec sanguinis mictus, nec pudendi assiduus adfuit uel pruritus uel dolor, neque ipsum ultra modum uel laxum, uel intentum, nec perpetua mingendi uoluntas, aut stranguria, nisi quandiu durauit accessio: qua denique per exitum crassiorum quorundam humorum & sabuli finita, nullum præterea indicium calculi remansit, sed

*Calculi in uesica
incumbentis
notæ.*

30 matellam lotio unica mictione absque molestia implebas, & quocumque placebat uel eques uel pedes absque ulla læsione accedebas. Rebus igitur in futurum eodem modo cedentibus, præseruationis potius quam curationis gratia (nullus enim morbus remansit, qui curationem desideraret, seruato semper congruo uictu, ante tempus alterius accessionis) utendum hac potione: Rhei barbarici tenuissimus puluis, in decocto polypodij, glycyrrhizæ, & adianti bibendus: sit autem rhei integra drachma, polypodij uncia, utriusque reliquorum drachmæ duæ. Bibita semel tertio aut quarto ante accessionem die hac potione, dempto rheo, singulo quoque die eadem iteretur potio, ex qua si forte alius non leniretur, adiuuanda erit per mollis clysmatis iniectionem, quæ nec accessione superueniente dimittetur. Sed si immodicus forte ad-

*Ad humores
crassos in ue
sicæ sedes.*

40 esset in mingendo morsus & ueluti ardor, addendus potioni succus seminum cucumeris & albi papaueris: & si his mitigatus non fuerit, ad cremorem corticis ueniendum. Roborandum præterea semper iecur cum intybi succo, cui absinthij pars quarta, & aceti rosacei octaua sit adiecta: renumque regio ad pudendum usque, solani succo cum rosacea aqua fouenda. Adderem alia multa, nisi me moraretur uetus ad-

gium, Noctuas Athenas. His igitur contentus esto: quæ nec addis-

dissem, nisi me identidem & ipse rogasses ut hoc agerem,

& post tuum à nobis discessum adolescens ille

ciuis tuus, qui hic studij gratia mo-

ram trahit, me fre-

quenter tuo nomine sollicitasset.

EPIST. III. Ioan. Manard. Petro Carnicer uiro eminentissimo, Bononiensisq; Academiae, ac Hispani Collegij Rectori dignis. De Aloë, quod non aperiat uenarum oscula.



Mesue lapsus
in Aloë.

Rheo barbari-
co epoto quibus-
dam ani uenas
referari.

Polypodij po-
sitione quibusdā
sanguinem per
urinam elici.

Aloë non ciet
mensis.

Visse in symposio illo uestro, qui pro Mesue aduersus me starent, mi-
nime miror. Non facile enim quisq; dogma deserit in quo consenuit.
Sed illud potius admiratione dignum uisum est, quod tales & tot uiri,
primas in Academia uestra tenentes, nō euentiores pro suo & Me-
sues dogmate, quā quas scribis, attulerint probationes. Quū enim 10
medicina, sicuti & quælibet alia ars, duobus ueluti cruribus innitatur, experimen-
to uidelicet & rationi, uel altero uel utroq; decens erat, id quod dicebant euidenter
adstruere. At nec certo experimento, nec probabili satis ratione suam opinionem,
ni ego fallor, roborarunt. Quod ad experimentum enim attinet, ut non negamus
epota aloë quibusdam uenarū ani ora referari: ita Galeni clypeo muniti, non aloës
maleficio, propria ue ui, id fieri defendimus, sed eorum quæ excernuntur acritudi-
ne. In hanc enim, non in pharmaci uim, id ipse refert 6. lib. aphorif. 47. de homine
loquens atra bile uexato, cui ex acrium humorū purgatione bis in anno ipsius ius-
su data, ani uenæ aperiebantur. Alioqui nec uerisimile est eum aloë usum in expur-
ganda hominis illius atra bile, sed uel epithymo, uel elleboro nigro, uel alio medica-
mine nigri humoris purgatorio: inter quæ nec Mesuas ipse aloën numerauit. Qua-
re non est ut in aloën Galeni experimentum referatur. Noui etiam ego uirum qui
ex potu rhei barbarici, quo frequēter utitur, idem se pati affirmat, quod alij dicunt
ex aloë: quum tamē nemo adhuc, quod norim, tale rheo barbarico adscripserit ma-
leficium. Nec desunt qui scripserint, à polypodio sanguinem per urinam elici: simi-
li & ipsi, ut arbitror, argumento decepti, quod scilicet epoto polypodio symptoma
illud nonnullis acciderit. Non in aloën igitur magis hoc referendum, quā in alia
purgantia. Sed dicet forte, uel senex ille, uel alius eiusdem sectæ: Si ea uis non ma-
gis aloë adest quā alijs medicamentis acres humores purgātibus, unde factū est,
ut communis sententia, non solum medicorum, sed & aliorum hominū aloë uten-
tium sit, quod ipsa potius, quā alia medicamenta, sedis uenas aperiat: Dicam, non
alia ex causa in hominū mentes hoc dogma irrepisse, nisi quod crebrius aloë utun-
tur, quā alio quouis purgatorio medicamēto. Ferē enim quicunq; sani uel lenien-
dæ alui, uel uentriculi expurgandi gratia aliquo medicamento utuntur, ad aloën,
uel ad catapotia ex ea confecta, confugiunt. Quare factum est, ut quod ab excre-
mentis ab aloë motis sit, id proprio uitio & per se ab ea fieri putetur. Confirmauit
eorum credulitatem medicorū opinio, qui Arabas medicos instar oraculi ueneran-
tes, quicquid apud eos legebant, absq; alio examine, & ipsi suscipiebant, & alijs per-
suadebant. Primus autem inter Arabes qui hoc scripserit (quod quidem me legisse
meminerim) fuit Serapion: cui quantum fidei tribuendum sit, legenti eius aggre-
gationes, & cum his quos affert autoribus conferenti, facile patēre potest: uix enim
caput inuenias, quod sit ab erroribus immune. In hac uero ipsa re quantum ei cre-
dendum sit, uel ex hoc cognosci potest, quod Pauli sententia id scribit, qui nec per
somnia quidem quandoq; talem rem cogitauit. Nihil igitur experientia contra
nos facit, nec Arabum, qui Serapionem unus post alium sequuntur, autoritas. Iam
rationes examinemus. Nullam certe uideo eos pro suo dogmate rationem attulisse,
nisi quod cit mensis: hanc argumentationem inuuentes, Aloë prouocat men-
ses, ergo aperit ora uenarum. Quæ certe ratio, instar rationis Melissi, in materia pec-
cat & forma: falsum assumens, eoq; etiam dato, propositum non concludens. Nul-
lus enim idoneus autor talem ei uim, menstrua scilicet mouendi, adscripsit. Quod
si etiam

si etiam hic ad experientiam prouocent, ego ad rationem prouocabo, quæ docet, uterum menses non trahere: & propterea si sint multum impediti, aut omnino retenti, non nisi à ualde calidis & incidentibus medicamentis reuocari, qualia sunt fauina, nepeta, pulegium, casia, cinamomum, atque id genus similia, quæ scilicet in tertio calefacientium ordine reponuntur. Ad quem ordinem quoniam, Mesue etiam ipso teste, aloë non ascendit, ideo non est inter ea quæ proprie menses mouent numeranda: sed si quando in hoc conducere forte uisa est, id non propterea factum, quod uenas aperiret, sed quia aliquid amouit quod eorum fluxum prohibebat. Ex quo fit, ut sequela, cui tacite bonus ille senex innitebatur, non id cõcludat quod uolebat, ut uidelicet si quoquomodo in ciendis mensibus aloë ualet, idcirco ora uenarum aperiat. Hæc enim à nulla medicina aperiri possunt, Galeno teste, quæ non sit acris & terrestris, atque ignea quadam prædita caliditate. Carere autem aloë omni acrimonia, & gustus ipse indicat, & Galeni autoritas: & uires quas quotidie experimur, & boni autores ei adscribere, demonstrant. Nec est ut quispiam Iacobo de Partibus innixus, adstringendi potestatem ei duntaxat adesse dicat, dum extorsum admouetur: dum uero intus accipitur, aperire. Nam præter hoc quod nulla res id per se actu agit, siue intus, siue extrâ adhibeatur, cuius agendi potestatem non habet: statim etiam redarguitur à Dioscoride dicente, quod pota sanguinis excreationes compefcit. Quam sententiam à suo etiam Serapione poterant ediscere.

20 Sed & ab Auicenna (quicquid nugentur expositores) cap. de sputo sanguinis, inter medicinas quæ apertis uenis bibuntur, aloë numerat. Taceo Plinium, testem apud eos forte minus idoneum, qui 27. lib. ait, Aloë sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pōdere ex aqua: si minus, ex aceto potam sanare. Cuius tamen testimoniū quum consentiat Galeno libro quinto methodi, si uas fractum paruum fuerit, aloë laudanti, non uidetur posse à medico respui. Adstringit igitur aloë secundum bonos autores, non solum foris admota, sed & intrò assumpta: quod Iacobus negabat. Quare alium patronum inueniāt necesse est Mesues isti sectatores: quæ si forte ob inopiam inuenire nequuerint, fungar ego eius uice, absque ulla spe præmij: doceboque modum, quo si non uictoriam, saltem concordiam cum bonis autoribus, imò cum ipsa ueritate, possint inire. Erit hic modus (ne amplius suspensos eos teneam) si dicant, Mesue non de quauis aloë, sed de maligna tantum intellexisse. Vel si omnino cõtendant, eum etiam de bona loquutū, dicant, ab ea duntaxat sanguinem elici dum exorbitat, hoc est, plus purgat quàm deceat. Quibus dictis si reclamauerint, moneas eos rogo, ut patienter expectent, donec utrunque ex proprijs Mesues dictis ostendam. Et ne diutius morer, grauerque, ad seriem ipsius hic transcribendam, legat ipsi caput secundum primi tractatus canonum uniuersalium: & nisi utrumque eorum quæ dixi ibi reperierint, nihil posthac mihi credant de erroribus Arabum loquenti. Quem locum si diligenter quoque illi legerint, qui ipsum Mesue reprehensionem meam capite de Centaurio, satisfecisse asseruerunt, nihil se dixisse cognoscent: præsertim si addiderint Mesue dictis, ea quæ à Galeno de paruo Centaurio scribuntur libro septimo de simplicibus medicamentis, quæ sunt: Decoctum herbarum inijciunt nonnulli ischiadicis, hoc est, coxendice laborantibus, ceu educens biliosa & crassa, hæc enim expurgat: uerum quando adeò uehementer operatum fuerit, ut sanguinolenta euacuet, magis iuuabit. Educunt igitur tam aloë quàm centaurium sanguinolenta, non quia ex propria natura uenas aperiant, sed ut quodlibet aliud facit, dum uiolentius operatur: utrunque enim eorum acredine & morfu penitus caret, quæ adesse his oportet quæ uenas aperiant. Et quauis Mesue indiscrete de maiore & minore Centaurio scribens, acredinem maioris in minus quoque uideatur transferre, non usque adeò tamen in hoc, sicuti in aloë cæcutiens fuit, ut scilicet educere sanguinem, aut uenas aperire dicat, nisi dum superflue purgat. Quem etiam

Mensura quibus medicamentis moueantur.

Iacobi de Partibus lapsus.

Aloë sistendo sanguini salubri ter sumi.

Centaurium quæ ratione sanguinolenta educat.

locum nisi conuientibus oculis senex ille, de quo prius loquuti sumus, uidisset, cognouisset utique distinctionem suam uel Iacobi de Partibus, cum Mesue non conuenire, duplicem operationem Centaurio intra corpus assumpto ordine quodam adscribente: primam adstringendi, quæ ab amaritudine & stypsi fiat, qualitatibus in eo insignioribus: alteram à calore & acrimonia, quam post longam eius in corpore agitationem fieri dixit, nec semper, sed proprie cum eius purgatio supra modum exuperat. Si igitur neq; responsio Io. M. cap. de Centaurio, nostræ reprehensionî satisfacit, quod de exorbitante tantû loquatur: facit enim immodica illa operatio, ut non solum aloë & centauriû, sed omnia etiam purgatoria, sanguinem euacuent: neque Iacobi de Partibus distinctio, ponens aloën intra corpus assumptam semper aperire, quod nos falsum esse ex bonis autoribus demonstrauius, perstat nostra opinio in suo robore, aloën per se maleficio illo uenas aperiendi carere, quod ei Arabes impinxere: & siue foris admoueat, siue intrò adigatur, adstringendi semper uim & roborandi habeat, quam à natura est consequuta. Hæc habui quæ pro aloë iam quarto scriberem, non ut inuenta mea tuerer, quæ nec ipse multifacio, sed ut tibi morem gererem, cui tantum me debere sentio, quantum nunquam potero persoluere. Vale uir magnifice, & quod facis, eos quibus præes, à turbidis paludibus ad purissimos fontes euoca.

Arabum error.

Alica,

Zea.

De Alica & Zea nihil scripsi, quoniam nihilo plus compertû habeo, quàm quod Hermolaus & Marcellus tradidere: nam & Galeni quoque tempore res obscura erat, & possumus nos hoc tempore absq; humanæ uitæ damno utranq; ignorare.

Ex Ferraria, III. Calend. Sextiles, M. D. XXX.

EPIST. IIII. ad Vincentium Caprilem, quo nomine
olus à uulgo Petroselinon dictum, à bonis au-
toribus uocetur.



Um medicinale materiam, id est simplicium medicamentorum notitiam, longo tempore obfuscatam illustrare conaris, Vincenti charissime, inter reliqua non ab re inquiris, quo nomine apud bonos autores id olus uocari putem, quod nunc passim Europa dapibus iuribusq; nec non embammatibus miscet, & à uulgo Petroselinon dicitur. Esse enim aliam rem à uero antiquorû Petroselino, adeò in propatulo est, ut probatione non indigeat. Veri siquidem petroselini semē tam impense amarescit, ut quoddam eius genus Theriacæ additum, eam reddere amariorem, quàm myrrha, prassium, chamædry, & tenue centaurium, ualeat, ut ex Galeno in libro de Antidotis colligi potest. Hoc igitur tibi sciscitanti respondi statim, ingenuèq; aperui id quod etiam alicubi scriptis mandaueram, eam scilicet herbam, quæ uulgò Petroselinon dicitur, Selinon, id est apium hortense, ab antiquis uocari. Ad quod probandum, Plinij testimonio usus sum libro uigesimo scribentis, Ramos apij largis portionibus per iura innatare, & in condimentis peculiarem gratiam habere. Quæ certe ita petroselinon uocato conueniunt, ut nulli olerum magis. Quam sententiam quum minime probares, aduersus eam non alio usus es argumento, quàm quod nullius apij inter olera, hoc est libro secundo, meminerit Dioscorides. Nullam enim herbam esse apud Dioscoridem olus putadam, de qua in alijs libris tractauerit, quum ipse apertis uerbis in proœmio secundi libri promittat se de oleribus in eo scripturum. Quod cum à me nō approbari uideres, petijsti, ut nominatim aliquod olus ostenderem, de quo alijs in libris pertractasset. Visum igitur mihi est, uel horulam non male locare, in qua pro hac ueritate ostendenda laborarem. Sed quoniam, Aristotele teste, oportet disputantes in nominibus conuenire, prius statuendum est quid oleris nomine significetur:

Petroselinon,
Apium hor-
tense.

»

»

EPIST.

On e
dici
med
fectu
in illi

numero cum te el
uerim, nullus est t
rus: tantum abest
tu timere debuere
qualem uelles, an
ris implicitus, pra
Secundam in p
bit uenam, atq; e
latere, clarius e
tam libro quarto
pra ad clauem atq
fondere oportet,
Galeni inquit: In
addens, quod in il
tenis lateris facie
sunt. Iquo sunt tra
tiam, in ea parte

significetur: hoc enim ignorato, cognosci non potest, an hæc uel illa res sit olus nuncupanda. Siue igitur ab alo uerbo, ut nonnulli, siue ab olla, ut Varro putat, oleris nomen deducatur, constat omnes herbas quæ uescendo sunt, esse inter olera reponendas. Olera enim, lib. 7. de hist. plant. ait Theophrastus, quæ nobis usui cibo uel sunt. Percurrendus igitur Dioscoridis codex, uidendumque an in alijs libris de aliqua herba scribat, quæ ad mensas cruda uel cocta feratur. Occurrit autem primo Scolymus, de quo ipse scripsit lib. tertio, quod in cibos recipitur: & post ipsum Eryngion, cuius ueneri à multis in cibum expetita: sed & Origanum, Pulegium, Salvia, Mentha, Calamintha, Thymus, Serpyllum, Sampsuchus, Acinos, Ligusticum, Pastinaca, Caros, Anethum, quæ nullo pacto uidentur ab olerum censu submouenda. At si hæc olerum nomine dignamur, cur Apium tam hortense, quam Hippofelinon uocatum reijciamus? scribente de hoc Dioscoride, λαχανόν ἐστὶ τὸ σέλινον, quo uerbo etiam in Smyrniis & Elaphobosco utitur, nec aliud notat quam quod Plinius dicere solet, estur ut olus: addit, quod radix uescendo est cocta & cruda, folia & caules cocti tantum manduntur. Sed non solum duo hæc Apij genera inter olera recipit Galenus libro secundo de escis, & Paulus Aegineta libro de escis, uerum & cum his Smyrniis: quod à Romanis Olusatrum uocari quum dicat idem Galenus, quis neget inter olera habitum? Possem addere his Strichnon, id est Solanum hortense: Myrrhin, Cirsion, hoc Buglossum, illam Cerfolium uocant: ueramque Buglossum, quam Boraginæ: Coriandrum, Rutam, Satureiam, aliaque permulta quæ simul cum Apio à Theophrasto inter olera reponuntur: de quibus tamen in alijs libris, non autem in secundo scripsit Dioscorides. Sed ueritus sum ne illud in me dicatur, λίθον ἐστίν. Vale.

Olus unde sit deducium.

Scolymus.
Eryngion.

Smyrniis, Olusatrum.

Strichnon, Solanum hortense.

Myrrhis, Cerfolium uulgò.

Cirsion, Buglossus uulgò.

Buglossus, Borago.

EPIST. V. ad Iacobum Pharusium Regiensem medicum, de uenæ sectione in Pleuritide, & Spodio.

Non erat ut accusari, uel impudentiæ uel arrogantia uerereris, Iacobe dilectissime, si me, cum quo nullum antea fuerat commercium, in re medica interpellares: ita enim & natura ipsa, & animi propensione affectus sum, ut quoscunque agnosco literis deditos, ipsamque ueritatem in illis quærentes, eos summopere & diligam & amplecter: e quorum numero cum te esse, & multorum antea testimonio, & demum tuis literis cognouerim, nullus est in literaria palæstra labor, quem tui causa non sim libenter subiturus: tantum abest, ut duabus à te propositis dubitationibus grauer respondere, uel tu timere debueris ne mihi molestus esses. Accipe igitur tuorum quaesitorum, si non qualem uelles, at qualem senex, mediocris eruditionis, ualitudinarius, uariisque curis implicitus, præstare potest responsionem.

Secundam in pleuritide, iuxta Hippocratis & Galeni sententiam, interiorum uenarum, atque ex eodem potius, quam è diuerso phlegmonem patientis partibus latere, clarius est, quam ut multis uerbis ostendi oporteat. Nam ut alia loca omitam, libro quarto de uictu acutorum morborum scribuntur hæc uerba: Si dolor supra ad clauem attigerit, uel circa mammam, aut brachium, interiorum brachij uenam scindere oportet, ab ea parte, quæcunque illa fuerit, ubi est dolor. Quæ uerba enarrans Galen. inquit: In hoc quoque loco rursus pertractat legitimæ partis sententiã, unum addens, quod in illa fuerat prætermisum, quod scilicet uenæ sectio ex directio patientis lateris faciendâ est. Et lib. 1. de morbis, de pleuritide & peripneumonia quæ sine sputo sunt tractans Hippoc. secundam ait uenam in manu iecorariam uel lienicam, in ea parte, quæcunque illa sit, καὶ ὅποσόντι αὐτὴ εἴη τὸ νόσημα, id est, in qua mor-

In pleuritide sanguinem mittendum ex lateris re affecto.

bus fiat. Habenda igitur hæc pro indubitata Hippoc. & Galeni sententia. Necesse, ut tu, uel alius quispiam absterreatur, & pugnare cum Hippocratis sententia Galenum putet eo loco libri curatiui ubi de uenæ sectione docet, quamlibet inflammationem inchoantem esse reuulsione curandam, atq; ut sequi uidetur, ex altero, non ab eodem latere faciendam uenæ sectionem. Nos etenim dicimus sectionem uenæ interioris cubiti eiusdem lateris in pleuritide à reuulsione ratione nequaquam cadere, quum ab interioribus ad exteriora sanguinem euocet: quem reuulsione modum Galenus ipse in proprio de reuulsione commentario, apertissime docuit. Et libro quinto curatiuæ methodi, eam etiam quæ ab interioribus fit ad exteriora uacuationem, cum his numerans, quæ ex superioribus ad inferiora, à dextris ad sinistra, 10 uel econtrario fiant, atque æque cum illis statuens reuulsiuam. Quamuis igitur in expositione illius aphorismi quinti libri, Dolentem partem capitis posteriorem, re-
 » cta uena in fronte incisa iuuat: eam cum cæteris non expresserit, non tamen pro-
 » pterea concludendum est, quod non habuerit in numero reuulsionum, quum nihil sermoni suo adiecerit, quod illam excluderet, sed potius sub generali reuulsione descriptione eam uideatur comprehendisse, reuulsione esse dicens, uacuationem quæ ad cõtraria fit. Didicimus enim ab Aristotele in Moralibus, non solum unum extremum alteri, sed etiam medium utriusque extremo esse contrarium. Si quis tamen contendat, omnem reuulsione à Galeno sub triplici illa diuisione fuisse comprehensam: dicam, hanc de qua loquimur, uel à dextro ad sinistrum, si in sinistra parte 20 fuerit inflammatio (costæ enim sinistri lateris, brachio eiusdem lateris comparatæ ad dextram partem uergunt) uel econtrario si in dextra, facere reuulsione: atque ita ad secundum genus ibi recitatũ, hoc est, ad eam quæ secundum latitudinem fit, esse reducendam, & inter reuulsiuas omnino computandam. Nec ab illarum ratione excidere, etiam si Hippocratis & Galeni modo sanguinem euacuet in inflammatione contentum: non enim inuicem pugnant reuulsio & uacuatione, ut tu sentire uideris, quum secundum Galenum libro decimotertio methodi curatiuæ, sectio interioris uenæ dextri cubiti, sanguinem qui ad iecur fertur, simul uacuet & auertat, & sit semper eo inflammationem pati incipiente facienda. Nec alibi (quod meminerim) apud eum reperi, euacuantem uenæ sectionem reuulsiuæ aduersari, 30 sed potius euacuantem locum generis obtinere, adeoque cum sectione uenæ conuenire, ut nulla ex causa uena secetur, nisi ut sequatur, uel multa, uel exigua sanguinis euacuatio. Et propterea à Celso & alijs, qui latine loqui uolunt, sanguinis missio quælibet uenæ sectio uocatur. Vacuatiua igitur est quælibet uenæ sectio, non semper tamen est reuulsiuæ: sed tunc à reuulsione ratione cadit, cum uel ex ipsa patiente particula fit, uel ex ea quæ illi est ualde proxima: tunc enim nõ ἀντιπαρῶς, hoc est, reuulsio dicitur, sed ἀποχέτης, id est, ad propinqua deriuatio: utraq; tamẽ auersio dicitur à Galeno libro quinto methodi, quia scilicet ad alia loca conuertit sanguinem. Primam, hoc est reuulsione, conuenire ait Galenus in libro de uenæ sectione, incipientibus inflammationibus: secundam antiquis, quæ tamen non semper 40 uenæ sectione fieri potest, quum multa membra inflammationem pati possint, in quibus nec uena est sectioni idonea, nec alia ei uel cõmunis uel proxima, quæ commode præcidi possit: in quo casu pro uenæ sectione, uel cucurbitulis, uel hirudinibus utemur, quod agere in pleuritide medici præcipiunt, & nos fieri uidimus, cum magna ægrotantis utilitate, præcedente tamen uenæ sectione ex cubito. At si fortè uenæ sectio non fuerit ab initio facta, sitq; ut tu in epistola ponis, necessariò facienda, fiet utique, iuxta Galeni doctrinam, ex iecoraria, & eiusdem lateris uena: sequeturq; ex ea, si obsequendo Hippocrati ad murationem usque coloris sanguinem fluere siuerimus, reuulsio, & sanguinis in inflammatione cõtenti uacuatione: reuulsio quidem primo, deinceps uero sanguinis inflammationẽ faciẽtis euacuatio: qui esse

Reuulsione à uacuatione non differre.

Sanguinis missio, uenæ sectio.

Auersio.

Reuulsione simul cum euacuatione fieri.

ctus non adiecit
 uenire. Nec uide
 quatenus uenam
 & dolens, nullam
 uenæ sectionem
 ram esse de
 nobis nolle, quæ
 ut ex causa ab
 ablatio. Quando
 u idem euacuat
 non alio modo, non
 quod euacuatio
 quod hæc euacu
 esse euacuati
 in. Quod si forte
 quæ ad propin
 quocumque tem
 quæ ad propin
 sequetur, si ea
 20 in & parochet
 octaua die, in q
 loco patiente ab
 aphorismi cõmen
 quod est pars non
 morbus est in quo
 usque diem nihil
 bum, & ut sequen
 tus morbi, factu
 des posse produci
 30 curate principium
 re quod quum An
 sequitur ad eam
 ditionis uenæ Hippo
 batur: quoniam m
 dam sancitum oblen
 ri, an idem Galenu
 de tali remedio cur
 tus non dicat, forte
 du uena esset, uel p
 ua, & quod gra
 citate, tullius mor
 ni remissio octaua
 ma: quoniam ad
 uel aris euacuatio
 eadem uena secari
 Equidem Galenu
 eum numerum
 nec illi laborauer
 tu uerit, auersio
 nem sequatur

ctus non adeò inuicem dissident, ut ab una uenæ sectione non ualeant ambo pro-
 uenire. Nec obstat philosophorum dictum, cui tu inniteris, quod scilicet ab uno
 quatenus unum, non possunt uarij effectus prodire: non tantum enim duo illi, sed
 & doloris, tussis, difficilis spirationis ablatio, alijsq; multi effectus ex una poterunt
 uenæ sectione promanare. Quomodo autem philosophorum illud uerbum, si ue-
 rum esse debet, intelligendum sit, non est nostrum hoc loco declarare: satis enim sit
 nobis nosse, quod ex uno præsidio multi possunt in medicina boni effectus sequi, *Ab uno præsi-
 dio effectus uarij.*
 ut ex causæ ablatione, morbi, & omnium quæ ex eo sequebantur symptomatum
 ablatio. Quando uero subdis, si eadem uenæ sectio simul uacuet & auertat, sequi,
 10 ut idem eiusdem respectu sit propinquius & distantius. Ego certe hanc sequelam
 non aspicio, non enim procedit nisi posito, quod supra à nobis negatum est, scilicet
 quod euacuatio & auersio in eo differant, quod hæc à longinquo fit, illa ex propin-
 quo: & hæc euacuat, illa distrahit. Suprà enim ostendi, quamlibet uenæ sectionem
 esse euacuationem: auersionemque ueluti genus esse ad antispasim & parocheteu-
 sin. Quod si fortè dixeris, te per uacuationem intellexisse parocheteusin, hoc est eam
 quæ ad propinqua deriuat: dicam, uenæ sectionem à cubito in pleuritide factam, *Phlebotomia in
 pleuritide sem-
 per esse reuulsa-
 uam.*
 quocumque tempore fiat, semper esse reuulsionem, quia semper trahit ad longin-
 qua: & propterea non sequi, quod idem sit propinquius & remotius: quod utique
 sequeretur, si eandem uenæ in pleuritide sectionem, fateremur simul esse antispas-
 20 sin & parocheteusin. Quod uero obijcis de Anaxione, cui uena cubiti secta est in
 octaua die, in qua morbus (ut ais) nequaquam inchoans erat. Et quod non est ex
 loco patiente ab Hippocrate euacuatus, faciliter tollitur ab ipsomet Galeno in eius
 aphorismi cõmentatione dicente, quod signa coctionis terminant illud principium
 quod est pars totius morbi. & alio loco eiusdem cõmentationis, quod crudissimus
 morbus est in quo nihil omnino expuitur. Quum igitur Anaxion ad undecimam
 usque diem nihil expuerit, sequitur, crudissimum usque ad eam diem fuisse mor-
 bum, & ut sequens est, uenæ sectionem octaua die, in principio, quod est pars to-
 tius morbi, factam fuisse. Nec admiratione dignum est, principium pleuritidis ad tot
 dies posse produci, legenti apud eundem Galenum libro primo de Crisibus, per-
 30 durare principium pleuritidis, quousque pauca & cocta agrotans coeperit expue-
 re: quod quum Anaxioni nõ in undecima, sed tantum in decimasextima cõtigerit, *Principiũ mor-
 bi unde sumen-
 dum.*
 sequitur ad eam usque diem principium fuisse dilatatum. Meminit autem huius se-
 ctionis uenæ Hippocrates, alioqui assuetus in eo libro tacere præsidia quibus ute-
 batur: quoniam medici, ut scribit Galenus, eum locum enarrans, ueluti lege qua-
 dam sancitum obseruabant, ne post quartã diem uenam secarent. Putandum ue-
 ro, ait idem Galenus, quod alios sectione uenæ egentes, secunda, tertia, quarta ue-
 die tali remedio curauerit. Cur uero tantum in hoc Anaxione distulerit, licet Galé-
 nus non dicat, fortè fuit, quia antequã deliraret, anceps erat Hippocrates, an secan-
 da uena esset, uel purgatorium pharmacũ exhibendum. Viso autem delirio in octa-
 40 ua, & quod grauius se habuerat in septima, cum uehementiore febris spirandi diffi-
 cultate, tussis molestia, atq; præterea quod ad calefactiones nulla sequebatur dolo-
 ris remissio: octaua die uenã secuit, reuulsionis gratia, non deriuationis ad loca pro-
 xima: quoniam adhuc erat morbi principium, nec aliqua præcesserat uel naturæ
 uel artis euacuatio: quo casu non solum in principio, sed etiam in alijs temporibus *Canones in ue-
 næ sectione.*
 eadem uena secari congrue poterit, ubi magnus sit morbus cum uirtutis robore.
 Siquidem Galenus in libro de uenæ sectione, duo hæc aduertenda docuit, non
 dierum numerum: idq; opere exercuit in iuvene qui uiginti ferè dies inflammatio-
 ne oculi laborauerat, quemadmodum ipsemet testatur in eodem libro. Nec, quod
 tu uereris, auersionem ipse formidauit, quæ necessariò per illam sanguinis missio-
 nem sequebatur non solum ab internis ad externa, sed etiam à superioribus ad

inferiora. Tantū enim abest, ut auersio repugnet (ut tu scribis) uacuationi, ut quandoq; sola sufficiat ad uacuandum. Euacuatio quippe non solum per affinia (ut tuis uerbis utar) & propinqua perficitur, sed per seiuncta, etiam si absq; extractione sanguis ex loco patiente ad alium locum transferatur, sicuti docet Galenus in arte medicinali, & in libro curatiuæ methodi 13. Non igitur ab initio repudianda sectio uenæ eiusdem lateris (ut tu cōtendis) quia simul cum auersione euacuet: imò propter hoc præ ea quæ ex aduersa parte fit, ex Galeni doctrina eligenda. Ex Galeni doctrina, quoniam, quemadmodum ego puto, à quibusdam ab eo præscriptis non est usque adeò grande nephas in nostra regione quandoq; recedere. Magnus quippe Galenus fuit, homo tamen, & ideo non ubiq; ni fallor, ab errore immunis. Eum enim in reddenda crisimorum dierum ratione, & alij ante me, & ego alio loco deuiasse demonstraui. Ignoscant igitur mihi Galeni manes, quod pro ueritatis amore facturos certe credo, si interdum aliter sentire me cognouerint: cum in maioris momenti re, hoc est, in negligendo C H R I S T O & M o s e, grauius se errasse iam pridem agnoscat. Alioqui quo pacto nō ignoscat nobis ab eo recedētib; qui uolens ac libens multis in locis ab Hippocrate, quē ueluti numen quoddam colebat, sæpe numero recessit? Atq; ne singula loca percurramus, in quibus ab Hippocrate discedit, in hac ipsa de qua nunc agimus pleuritis cura, aliter quàm Hippoc. & egit, & nobis agendum consuluit. Scribit enim Hippoc. lib. 2. de uictu morb. acut. Si subtransuerso septo fuerit dolor, nec ad clauem peruenerit, mollire aluum oportet, uel nigro Elleboro, uel Peplio. Galen. uero ab eius sanctione recedens, inquit: Cognoscere quidem hæc oportet, & meminisse, non semper autem uti in pleuriticis. Tantum autem ualuerunt hæc Galeni uerba, ut neoterici (ait Paulus) omnibus pleuriticis uenam secant, ueriti, ut idem Paul. putauit, eam quæ ex purgatione fit perturbationem. Quis igitur nos meritò culpauerit, si simultaneā sanguinis uacuationem cauentes, nec tantū sanguinis auferre semel uolentes, quantum necesse est fluere, si is qui in phlegmone cōtinetur extrā duci debet, contrariā patienti lateri uenam, reuulsionis potius gratia, quàm euacuationis sanguinis in tumore cōtenti, nonnūquam, si uideatur ita consultū, primo secuerimus? deinde uel eodem uel altero die, per eiusdem lateris uenam reliquū abstulerimus: præsertim si pestilentialis fuerit, hoc est, uagans & perniciofa pleuritis, in qua sanguis quantū fieri potest, est longissimè à principalibus membris distrahendus: quod per malleoli uel tali, magis quàm per alterius uenæ sectionē fieri, nemo ignorat. Quod si sit etiā mulier cui menstrua defecerit purgatio, uel uir cui consueta sanguinis per ani uenas cesset uacuatio, quis uitio mihi dederit, si his per inferiores uenas sanguinē detraxero? præsertim quum neq; hoc à Galeni dogmate multum abhorreat. In lib. siquidem de uenæ sectione curatiuo, cautelæ gratia, in utroq; casu uerè crurum uenas secant, & quod quispiam magis miretur, in comitiali uertiginosoq; morbo laborātib; in quibus tamen minus timendum ex humoribus sursum latis est, quàm in pestilentiali pleuritide. Adde quod nec eam quæ ex cōtrario latere in pleuritide uenæ sectionem usquequaq; uituperat Galenus: sed ei quæ per rectum fit comparans, uel parum iuuare dicit, uel post tempus: quæ certe non faciunt, quin quandoque bona ex causa commode fieri possit. Nec ea quæ per cruris uenas ab eodē latere fit, ab Hippocratis dogmate recedit, iubentis per rectum semper fieri oportere euacuationes, si & ipsa per rectum fiat. Nec à Galeno, qui manu patiente ex altera manu sanguinē trahit, uel ex eiusdem lateris pede: & pede inflammato, uel ex altero pede, uel ex manu eiusdem lateris. Nulla igitur alia ex causa Hipp. & Gal. uidentur in pleuritide eiusdem lateris sectionem præferre, nisi quod per unicam sectionē uolunt sanguinem in inflammatione existentem citò è corpore extrahere. Hac igitur intentione cessante, quæ hoc auro ferè cessat in hac nostra regione, in qua non adeò copiosis propterea utimur

Galenum in crisimorum dierum ratione lapsum, uide Picum Mirand. aduersus astrolog. lib.

Pleuritis pestilentialis.

In pleuritide sanguinem aliquid quando mittendū aliunde quàm à cubiti uena.

mur uacuatione
uenitur non ma
grana secum. Pa
interior alimus
hanc secum Gal
nam in ple
distribuitur. He
neus brachij sec
sequitur. Qua
ne ab eodem late
rie. Magis enim
frudere ut sangui
& inlitz interior
gnoscitur: orium
lures diuidatur: h
num est, sanguin
bet, antequam p
camus. exortum
dere. Breuiter
20 ab humerali ad
do, quæ non p
humoris moles
scendit sanguis q
dat qui est in infe
dunt, sequitur em
secari humeralem
lam in eo loco, h
cōparationē, sed
et interiorib; later
dum, quod directi
cere & ipse in mu
lib. in coxendic
quod licet utraq; a
magis è directio re
uenæ sectione in p
pa nominis sunt. m
ei materia mihi uic
aliter me & sentire
dicit adeo mea dic
Qzris sec
putauerim
rim quidam uen
collare dicit. Egi
ta numeradum, p
lenibus in forma
cō parietibusq; fo
prestat igitur Pom
Pompholygis cop
natura utiq; tempore
Septuaginta

mur uacuationibus, quod corpora nostra imbecilliora, quàm ut eas ferant, nunc inueniuntur, non magnopere aberrare uidetur, qui aliam uenam maioris reuulsionis gratia secuerit. Præterea magis congruit cum uena interiore unius brachij, uena interior alterius, quàm cum humerali, seu, ut alio nomine dicimus, cephalica: sed hanc secari Galenus cõcedit, interiore uel mediã non se bene ostendentibus. Quoniam (ut ipse ait) euacuationes undecunq; fiant, in uniuersum animalium corpus distribuuntur, licet non æque celeriter, neq; similiter ex omni uena. Igitur uena alterius brachij secta, licet non æque cita neq; similis, utilitas tamen non negligenda sequetur. Quæ si non tanta fuerit quanta desideratur, hoc est, non quãta ex sectione ab eodem latere ad mutationem usque coloris sanguinis facta, erit tamen securior. Magis enim (ut ipse Galenus ait) cauere debemus ne uires resoluantur, quàm studere ut sanguis abundans euacuetur. Maiorem autem affinitatem esse dextræ & sinistrae interiorum uenarum, quàm humeralis cum alterutra, ex dissectione cognoscitur: oriuntur siquidem ambæ axillares ex uena concaua priusquam in iugulares diuidatur: humerales uero postquam in iugulares est diuisa. Quare necessarium est, sanguinem, qui à subcingente membrana in qua pleuritis fit euacuari debet, antequam per humeralem transeat, supra axillaris utriusq; quas & basilicas uocamus, exortum, ad iugulares usque, quæ supra collum extra thoracem sunt, ascendere. Brevior igitur omnino, & expeditior uia est, ab una axillari ad aliam, quàm ab humerali ad eiusdem lateris axillarem. Ad quod etiam facit axillarium amplitudo, quæ non parum humerales uincit: per maiores enim canales & ductus, æqua humoris moles citius & promptius educitur. Adde quod per humerales prius descendit sanguis qui in iugularibus propinquisq; eis locis continetur, quàm is ascendat qui est in inferioribus. Sed dixerit forte quispiam: Si tua hæc argumenta concludunt, sequitur errasse Galenum, qui non apparente interiore mediãq; cubiti uena, secari humeralem iubet, nõ autem alterius lateris iecorariam. Dicendum, Gal. nullam in eo loco, hoc est, lib. 2. de uictu morb. acut. fecisse inter uenas duorum laterum cõparationẽ, sed inter uenas eiusdem brachij diuersas: alioqui uerisimile est, si una ex interiorib. latet, similem quoq; alterius lateris pariter delitescere. Vel forte dicendum, quod directum aspectum plus facere putauit, quàm propinquitatem: quod certe & ipse in multis suarum cõment. locis præ se tulit. Et Auic. cap. de uenæ sect. lib. 1. in coxendicis dolore, exteriorẽ tali uenam, non ob aliud interiori prætulit, nisi quod, licet utraq; ab eadem uena oriatur, ab ea scilicet quæ sub poplite est, illa tamẽ magis è directo respicit coxendicem. Habes igitur meã quam breuissime potui, de uenæ sectione in pleuritide sententiã, de qua audio ferẽ omnes, qui alicuius in Europa nominis sunt, medicos, proximis annis scripsisse: quamuis nullius cõmentaria in ea materia mihi uidere hæctenus cõtigerit: quæ si legissem, fortẽ argumentorum uis, aliter me & sentire & scribere coëgissent. Nõ enim ego is sum, qui (quod aiunt) mordicus ad eõ mea dogmata tuear, ut melius sentientibus libenter non acquiescam.

40 **Q**uæris secundo, quid sit Spodium, quum Diosc. & Gal. inter mineralia computauerint: Auic. radicem cannæ dixerit, uis uentorum exustæ: alij pro eorem quãdam uenditent, quam, ut uendibiliorẽ fortẽ reddant, ex elephanti gutture constare dicunt. Ego, ut paucis rem absoluã, dico Spodium proculdubio inter metallica numerãdum, magnæq; affinitatis esse cum Pompholyge, utruq; enim fit liquefactis in fornace ære uel Cadmia: in hocq; solum differunt, quod Pompholyx recto parietibusq; fornacis hæret, Spodium ceu ponderosius ad terram cadit. Adeo præstat igitur Pompholyx Spodio, ut Galen. nunquam se usum Spodio dicat, quia Pompholygis copiam multam habuerit. Ex quo licet aduertere proximi seculi ad nostra usq; tempora inscitiam, quando pleriq; nostri pharmacopola non modo pro Spodio uilissimum Antispodium, exustarum uidelicet cannarum cinerem magno

Humeralis uena.

Axillarium uenarum origo. Humeralium uenarum origo.

Galenus locus enarratus.

Spodium.

Pompholyx.

precio emunt, ac præferunt. Sed nec Antispodium: nam adulteratam Pompholy-
 ga uocat istas cannas eius libri autor, qui ad Paternianum de Simplicib. sub Galeni
 nomine inscribitur. Hunc igitur isti, utroque, hoc est uero Spodio, & Pompholyge
 reiecto, accipiunt, & in nobilissima medicamenta, ad cordis uidelicet & iecoris ro-
 bur composita, admiscunt: quum tamen si Antispodio utendum erat, parata serè
 ubique locorum essent ficus, caprificus, myrtus, oleaster, cydonia, lentiscus, atq; alia
 permulta, ex quibus uis Antispodium, Dioscoride & Plinio testibus, facile parari
 potest. Et si fortè ista deerant, non poterant deesse crassa lintea, quæ cum alijs ab eis-
 dem autoribus ad confectionem Antispodij scribuntur idonea. Alioqui quæ necessi-
 tas cogit nos, ut relicto Spodio, Antispodio utamur: quum tanta copia ueri Spodij
 suppetat, quanta & æris. Vbicunq; enim sunt arariæ fodinæ, & fornaces, ibi Spo-
 dium colligi ualet. Neque solum ubi fornaces sunt æs excoquentes, sed etiam in ar-
 genteis Spodium reperitur, Dioscoride teste, & Plinio quoque, qui Lauritim appella-
 ri dicit: atque similiter in aurarijs. Fit etiam eisdem autoribus ex plumbo. Quin
 ipsum quoque plumbum quodam certo modo paratū, quem Plinius indicat, præ-
 fertur Spodio. Quod si Spodium, atq; etiam ea quæ numerauimus Antispodia de-
 fuerint, habemus apud seplasiarium quenque Pompholygen, uulgò Tutiam uoca-
 tam, qua præsentem, non est ut quispiam (si Galeno credimus) uel Antispodium uel
 etiam Spodium quærat: nisi fortè amore nimio Auicennæ deceptus, Spodium suum
 credat cor & uentriculum roborare. Quod ego non magis illi credo, quàm Sera-
 pioni, à quo serè ad uerbum, quæcunq; de Spodio scribit, excripsisse uidetur. Huic
 uero quàm parum hac in re credendum sit, uel ex hoc colligi potest, quod Dioscori-
 dem & Galenum affert de uiribus eius scribentes, apud quos nulla est illarum men-
 tio, sicuti nec ullius uel Spodij uel Antispodij per cannarū exustionem facti. Quan-
 quam incertum est Serapionem de hoc loquutum: uidetur enim potius de alia re
 eo capite sermonem habuisse, quam Satuuscir uel rescis uocat, quum Auic. suum
 Spodium, ut noua habet æditio, Thabaisir uocauerit. Quicquid tamen id sit de quo
 scribere ibi uoluit, certum est quod non est Spodium Dioscoridis & Galeni: de hoc
 enim egit ipse Serapion cap. 4.22. sub Tutia nomine, modumq; docuit faciendi An-
 tispodia, ex Dioscoridis uerbis: licet non Antispodia ipse uocet, sed uicem Tutia sup-
 plentia. Quem etiam Auicenna imitatus est capite quinto supra septingentesimū,
 non absque tamen (ut serè solet) errore: qui occasionem quoq; errandi Simoni Ge-
 nuensi & alijs dedit. Ait enim, id quod deorsum cadit dum sit Pompholyx, esse Cli-
 miam, quæ nominatur Succudus: oblitus eorum quæ scripserat de Succudo, cap.
 669. ubi uidetur putasse Succudum esse plantam, non rem metallicam: calidumq;
 non frigidum. Quod si quispiam errorem esse librarij dixerit, non Auicennæ, le-
 gendumq; non Succudum, sed Descudium, negare tamen non poterit Climiam,
 quæ græce Cadmia dicitur, esse rem diuersam à Pompholyge & Spodio, uel ipso-
 met Auicenna teste, qui in litera c de duplici scripsit Climia: & in hoc cap. ex ipsa
 fieri Pompholygen testatus est. Quare fateri oportet, uel Climiam esse rem diuer-
 sam à Pompholyge, uel idem fieri ex seipso. Sinamus igitur Auicennam cum suis
 cannis ludere, & Pompholyge quādo opus fuerit utamur, atq; ea præcipue, quam
 Germani adeò publice Nil uocant, ut in iocum apud eos abierit, Nil oculis prodes-
 se. Est enim hæc candida, atque, ut Dioscoridi placuit, adeò leuis, ut ef-
 flari possit. Hæc sunt quæ mihi occurrunt ad tua quæ sita
 respondenda, in quibus si quid fortè te offen-
 derit, ætati & ualetudini
 ueniam dato.
 Vale.

Ex Ferraria, Idibus Iunijs.

M. D. XXIX.

Epist.

Lauritis.

Tutia.

Auicennæ lapsus
in Spodio.

Serap. error.

Genuesis la-
psus.

Succudus.

Climia.

Cadmia.

Epist. V.
 Brin
 fons respond
 is conlita qu
 tribus no
 mentat
 diligensq; pe
 mis exordiat, ualde miti
 ingratitudinem, ut nec uer
 quam mea causa doleo: uide
 lre, tam à nobis semocis, q
 Quando igitur licet, demu
 & muro atria, uel semell
 Meluen sape errare. Si
 di. Nescio tamen si uis mi
 eius melius longe sentit q
 litas in ea uincens, calid
 dem, uerum non tota ob
 20 tribus tuò dari possit.
 biliofas pro uocare, hau
 raui Serapion: ea quæ
 ex eo capite accipiens, ubi
 tamen ab Arabibus sumpt
 conq; scribit capite de Fum
 autoribus sunt scripta. Ali
 sunt tradita, Fumo terræ
 præcipuas uires quas ad oc
 dimittit: quod uero uim
 quæ quodam idiota inueni
 De Eupatorio ego quoq;
 eo tamen libentius uis sum
 te, cui præter folia quæ aliq
 tura commune: quam tan
 quid sensui nec Agromon
 ramos, etiã ueram Argem
 enigra, ut serè sub oculon
 mi fuit incognita, necha
 cas inter quos putabant
 necessaria melius callere
 ne linguæ uolubilitate, au
 Vnde factum est, ut sim
 uignorentur, uel dubia
 qui fuit, ut superuacuu pu
 di, quia in Mirandulensi
 can: alibi uero in aggerib
 tur, aliosdine etiam maiore
 Nec solus es, sed & Herm
 dem, an Polegium modo
 ueram polegium: magnan

EPIST. VI. ad Dominicum Fonteium medicum
Brixiensem, de nonnullis simplicibus.

Erus respondeo, varijs pressus negocijs: sed duabus praesertim episto-
lis, consilia quae uocantur: in quarum altera mihi negocium fuit cum
tribus non infimi nominis medicis, secus quam ego de agrote quodam
sentientibus: mox tamen ut respirare ocepit, epistolas tuas quasi
diligentiusque perlectis responsionem aggressus sum. Vt igitur a postre-
mis exordiar, ualde mihi molestum fuit intelligere, tantam in hominibus illis regnare
10 ingratitude, ut nec uerbis quidem se gratos ostendant: quod certe non tam tua
quam mea causa doleo: uidere enim mihi uideor, te nouas sedes quaerere, atque eas
forte, tam a nobis semotas, ut mutua hac literarum uicissitudine nos priuari oporteat.
Quandiu igitur licet, demus operam, ut per literas inuicem alter altero perfruamur,
& mutuo attritu, uel scintillam aliquam ueritatis eliciamus.

Mesuen saepe errasse, & prima nostra epistola, & in eum annotationibus ostendi.
Nescio tamen sicubi minus errauit, quam in Fumaria: de temperatura siquidem
eius melius longe sentit quam Auicenna, frigidam dicens: acris enim & amara qua-
litas in ea uincens, caliditatem praese fert, quae ab exigua acerbitate remittitur qui-
dem, uerum non tota obtunditur. Modice igitur adeo calefcit, ut, teste Aetio, in fe-
20 bribus tuto dari possit. Tum etiam obstructions hepatis sanare, & multas urinas
biliosas prouocare, haud leuia indicia sunt caloris. Multo magis quam Auicenna er-
rauit Serapion: ea quae de hac herba ex Dioscoridis & Galeni sententia refert, non
ex eo capite accipiens, ubi de ea scribunt, sed a capite in quo de Gingidio agunt: quae
tamen ab Arabibus sumpsit, de ipsa fumaria uidentur dicta. Auicenna uero quae-
cumque scribit capite de Fumo terrae, ex his accepisse uidetur, quae de fumaria ipsa ab
30 autoribus sunt scripta. Alijs tamen in locis suae medicinae, quae de Gingidio ab illis
sunt tradita, Fumo terrae adscribit. Mirum autem, quod omnes quasi de composito
praecipuas uires quas ad oculos habet, a quibus & nomen *καπνισ* accepit, intactas
dimiserint: quod uero uim haberet uentrem molliendi, & uentriculum roboran-
di, a quodam idiota inuentum est tempore Galeni.

De Eupatorio ego quoque semper dubitavi, an esset uulgare hoc Agrimonium:
eo tamen libentius usus sum, quam uulgari illa Eupatorio passim apud nos nascentem
te, cui praeter folia quae aliquo pacto canapim referunt, nihil est cum Dioscoridis pi-
ctura commune: quam tamen ut certo scio non esse Eupatorium, ita certe nescio
quid sit: sicuti nec Agrimonium, si non est Eupatorium. Adde his, quae nunc igno-
ramus, etiam ueram Argemonem herbam, si qua est alia, ita ad amissim a Dioscoride
effigiatam, ut ferè sub oculos posita uideatur: quae tamen ad hanc usque aetatem semper
mihi fuit incognita, nec haec tamen inueni qui doceret, tanta fuit nostris magistris cae-
40 citas: inter quos putabatur excellentiores, non qui haec aut alia ad curandi rationem
re linguae uolubilitate, audaciusque (ne dicam impudentius) clamitando disputabant.

Vnde factum est, ut simplicia medicamenta, etiam quae notissima erant, uel peni-
tus ignorentur, uel dubia & incerta sint: sicuti Pulegium, quod adeo notum anti-
quis fuit, ut superuacuum putarint scribere quale esset: nunc uero dubium ideo apud te
est, quia in Mirandulensi agro nulla lanugine uestitur herba, quam pulegium uo-
cant: alibi uero in aggeribus & montibus uillosum, tam mas quam foemina conspicitur,
altitudine etiam maiore, quam Mirandulanum, odoratusque & colore diuersum.
Nec solus es, sed & Hermolaus in Corollario ambiguus in eo fuit, haud plane sciri
dicens, an Pulegium modo officinis & ruribus uocatum, Calaminthae genus sit, an
uerum pulegium: magnamque esse affinitatem nepetae, mentae, & pulegij. Addit

Fumariam non
esse frigidam.
Auicenna error
in fumaria.

Serap. lapsus.

Fumus terrae.

Eupatorium
Agrimonium.

Argemone.

Sophistarum
mos.

Pulegium.

Calamintha.

Nepeta.

Menta.

Mentastrum. alio loco his etiam mentastrum, addo ego sisymbrium, cuius tanta est cum menta af-
Sisymbrium. finitas, ut in eam quandoque mutetur, teste Theophrasto. Inter has autem affines
 herbas, nescio si ulla difficilius internoscitur, quam pulegium: quoniã (ut paulo ante
 te dixi) nullus autor eam pingit. Vna tantum nota est per quam agnosci certe ua-
 let, quod scilicet (ut Theophrastus & Plin. scribunt) brumali solstitio surculi eius se-
 iuncti, & in carnario suspensi florent. Illud quoque indicium eius est non exiguum,
 si nigram bilem purgat, ut dicit Diosc. Bibitur autem huius rei gratia cum melicra-
Oxybaphū. to oxybaphi, hoc est acetabuli mensura, ut tradit Paulus. Continet autem acetabu-
Acetabulum. lum cyathum unum semis, eodem autore, hoc est, drach. 15. Sunt tamen qui 4. &
 20. drachmarum acetabulum esse contendunt, alij 22. Potes igitur, si certior fieri cu-
 pis, utrunque experimentum facere. Ego pro comperto habeo, uulgare nostrum pu-
 legium, à uero non differre, eoque quoties occasio se offert, securus utor: prospereque ce-
 dit in his facultatibus, quas ei autores medicinae adscripsere. Tenui & hoc nostrum la-
 nugine obducitur: nec ualde crescit: flosculosque purpureos, albos uel circa caulem
 per interualla ad serpylli similitudinem emittit. Neque putarim Dioscoridem, quod
 tamen tu contendis, cap. de Dictamno, innuisse pulegium depile esse, quum dixit
 dictamnum habere laeuorem, & esse pulegio similem: similitudo enim in foliorum
 potius figura intelligenda mihi uidetur, quam in laeuore: sic enim uerbum ex uer-
 bo scribit Dioscor. Herba est Cretica acris, laeuis, pulegio similis, maiora uero & to-
λεῖον. mentosa folia habet. alioqui etiam λεῖον non semper id significat quod pilis caret, sed
 interdum, & forte magis proprie, id quod non est asperum, & prominulum. Tomen-
 tosa autem folia dictamni dixi, sicut Hermolaus & Marcellus, non ut tu uelles, gna-
 phalio similia: γναφαλιώδης enim legendum esset, non γναφαλώδης, ut omnes habent
*γναφα-
λιώδης.* codices. Sed & uerba quae sequuntur (ni fallor) aperte ostendunt, non gnaphalio
 herbae Dioscoridem fecisse similia, sed tomentosa ea dixisse, sicuti & lanosa. Vt au-
 tem in praemissis abs te aliquantum dissentio, ita in conclusione tecum prorsus con-
Dictamnium. sentio, non esse scilicet eam, quae circumfertur, ueram dictamnium, quod uel hoc ar-
 gumento apertissime constat, quod dictamnium & caule, & flore caret, & semine,
 teste Plinio & Dioscoride: uulgaris autem, si qua alia planta, floribus est refertissi-
 ma. Adde quod uera radicem, Plinio autore, habebat tenuem & inutilem, folijs so-
 lum utebantur, tanti ea facientes, ut qui legebant, in ferula, uel arundine cõderent,
*Dictamni folia
usui esse, nõ ra-
dicem.* ne eorum uis euanesceret. Radix uulgaris huius nostri, satis crassa est, & sola in usu
 habetur, neglectis folijs, quae tamen (ut diximus) sunt in uera utiliora. Quod non
 Plinij modo testimonio constat, sed etiam Galeni inter herbas Theriacen ingredien-
 tes, non inter radices eam connumerantis. Sed & Democrates componere Theria-
 cen carminibus suis docens, ait: ἡὲς τε λουκῶ, καὶ ἐπὶ δικτάμνο πῶας. hoc est uerbum
 ex uerbo, Costicque albi, & dictamni herbae. Vide igitur quantis in tenebris uersati
 sint patres nostri, uiri alioqui summo ingenio praediti, erroreque potius seculi, quam
 uel incuria, uel inscitia impediti: caecos enim duces habebant, cum quibus eos quo-
 que caecutire erat necessarium. Vt enim à proposito non recedamus, si ad Auicen-
Auicen. lapsus. nam accedebant, uidebant eum cap. 472. secundi libri, dictamnium cum pulegio con-
 fundere: & praeterea, quod balatum facere in ouibus scribit Diosc. sanguinem ab
 eis emungi interpretari: statimque ad dictamni species cõuerti, deincepsque ad pulegij
 medicinas, quas etiam imperfecte scribit: praetermissis in totum dictamni peculia-
 ribus uiribus. Et cap. 158. eiusdem, pari confusione miscere origanum & calamen-
 tum, hoc fluuiiale, illud montanum nominando. Sin Ioan. Mesue consulebant, in
Mesue lapsus. Diacalaminthes preparatione, pro pulegio montanum calamentum legebant, & pro
 ipso calamento, quod montanum esse debet, fluuiiale: quem errorem etiam sequi-
 tus uidetur Auic. in 5. in eiusdem Diacalaminthes confectio, ubi calamentum uo-
 cat fluuiiale, & pulegium, campestre calamentum. Sed uide quomodo ad enarrandos
 Arabum

Arabum errores imprudens me conuerterim, quibus ita scatent, ut non epistolis ostendendi sint, sed magnis uoluminibus explicandi. Ad epistolas igitur tuas redeo. Typham me quoque pluries uidisse arbitror. Vtinam Typha quoque mihi esset pariter agnita: in hisce enim frumentaceis discernendis, multum ambigo: quod certe nemo mirabitur, qui Galenum legerit tam scrupulose in his incedentem. Proxime autem accedo ut credam Typham ita similem tritico, ut triticum putem. Eos enim non improbandos dicit Galenus, qui eam paruum triticum uocant, adeo est illi colore, densitudine, uirtuteque similis. Sed & Theophrastus perquam similem dicit tritico, & mutari in id, si pista seratur. In eo autem differre a tritico, quod lemme, id est foliculis tegitur, sicuti Hordeum & Olyra, quam Siliginem uocat Plinius: unicum etiam tenuem culmum habet, & magis flaua est. Sed in hac epistola diutius fore quam opus esset immorati, ad aliam accedamus.

Typha.

Hordeum.

Olyra.

Siligo.

Lysimachia.

Corneola.

Lysimachia Caranzono medico missa, ad manus meas peruenit: sed in agro etiam nostro frequens uisitur. Flos dubitare adhuc nos facit, atque Leonicensi autoritas, qui herbam, quam infectores Corneolam uocant, ueram Lysimachion esse, ad aras usque, in secunda additione de Plinij & aliorum medicorum erroribus, contendit. Auctoritas dico: nam quas affert rationes, non satis mihi persuadent: siquidem nostra Lysimachion, & in aquosis locis nascitur, & folia tenuia Salici similia emittit, sicuti Corneola uocata. Horum igitur indiciorum gratia non minus dici Lysimachion debet, quam illa. Quod uero Corneola aureo flore ornatur, non purpureo, nec Plinio repugnat (ut credidit Leonicensis) nec esse ueram Lysimachion probat. Aduersum quidem Plinium esset, si constaret Corneolam uocatam, quam uisus ipse testatur aureum non purpureum florem habere, esse ueram Lysimachion: sed quum hoc probatum nondum sit, non est ante manifestam probationem crimine falsi Plinius condemnandus. Dioscoridis enim testimonium nihil facit aduersus Plinium: nam praeter id quod Iurisconsulti singularem testem non admittunt, testimonium eius non est Plinio contrarium. Antiqua enim ac noua Dioscoridis exemplaria, florem Lysimachij esse purpureum, uel aureum dicunt: Plinius purpureum, non habita aurei mentione. Sciunt autem dialectici, tam recentes quam ueteres, disunctionis uam enunciationem, neutri ex suis partibus aduersari. Noui praeterea ex utraque parte totam asserunt inferri disunctionem. Et haec quidem dicta sint pro Plinio. Quod uero ex argumento floris aurei non probetur Corneolam esse ueram Lysimachion, notius est, quam ut a me probari debeat. Sunt siquidem aliae multae herbae flore aureo. Eodemque argumento utar in nostra, imo tanto fortiori, quanto manifestius tam Dioscoridis quam Plinij innitetur auctoritati. Dioscorides enim Lysimachij florem purpureum, uel aureum dicit: Plinius purpureum. Neutrius igitur sententia nostro, flore purpureo constanti, aduersatur: quum suo, id est Corneolae, Plinius manifestissime contradicat. Stat igitur nostra Lysimachion fortior duorum sustentata testimonio, quam sua unius. Nec uideo etiam quare cogatur Plinius (ut Leonicensis ait) aureum fateri Lysimachij florem, nisi uelit cognominem illi lapidem, aureis insignem uenis, temere idem nomen fuisse sortitum. Nam ut mittamus cognomines non esse, quum herba Lysimachum, uel Lysimachion dicatur, lapis Lysimachus: potest lapis idem nomen meruisse, uel quia ab eodem Lysimacho inuentus sit, a quo & herba, uel quod similibus uirtutibus polleat, uel ex alia quauis potius causa, quam ex floris cum uenis illius lapidis similitudine. Alioqui neque flos est qui Lysimachion dicatur, sed herba ipsa quae Salici similis est, non uenis lapidis.

Plinio patrociniatur aduersus Leonicensium.

Lysimachus lapis.

Non uidetur praeterea notandus Plinius, si fumum, quem Lysimachion mittit, non acerrimum, sicut Dioscorides, sed grauem uocat. Nec uestionis meminit: non enim Dioscoridis, uerum naturae interpres fuit: naturalem uidelicet historiam, & ab ipsa natura, & a diuersis autoribus acceptam describens.

suam Leoniceus Lyfimachiam asserit, non tantarum uirium sunt, ut nostram omnino reiiciant: sed (ut dixi) hominis potius autoritas est, quæ me ambiguum reddidit: quæ licet magni momenti sit, non tanti tamen, quin plus ponderet sensus. Sed nescio quo pacto à tuis epistolis ad Plinij patrocinium nostra deflexit oratio: quam obrem ad illas, defensione Plinij alijs dimissa, esset reuertendum. Sed ne diutius iam itineri accinctum tabellarium remorer, huic epistolæ finem faciam: quod reliquum est, in aliud differens tempus. Vale.

Ex Ferraria, septimo Idus Quintiles, 1524

IOANNIS MANARDI EPISTO

LARVM MEDICINALIVM LIBER

DECIMVSTERTIVS.

EPIST. I. ad Bartholomæum Charandinum medicum
Mutinensem: quod plerunq; purganda materia
non turgens ante concoctionem.



VM me plerunq; & in priuatis colloquijs, & in publicis le-
ctionibus audiisses Hippocrati & Galeno, quorū alter medi-
cinam seruit, alter diligentissime excoluit, inhærentem: recen-
tiores Arabes, nostratesq; eos sequutos, nulla habita uel ætatis
uel autoritatis ratione, audacissime taxantem: necnon ab eo-
rum decretis, si quando aliter uidebatur, in operibus artis rece-
dentem: summa admiratione affectus es, quod his quos in mi-
noris momenti rebus depugnabam, in una quæ maximū habere pondus uideba-
tur adhærerem, purgatorijs uidelicet pharmacis utens materia minime turgente,
» nulla præuia cōcoctione: scribente Hippocrate in illo famigerato aphorismo: Con-
» cocta medicamentis purganda & mouenda non cruda, neq; in principijs nisi tur-
» geant, multa autem non turgent. Licet autem mei huius dogmatis rationē te præ-
sente, & legendo, & familiariter colloquendo multoties reddiderim, petijsti tamen,
& quasi cum conuicio efflagitasti, ut quod uoce tenus docuerā, scriptis quoq; man-
darem, ut & ea melius posses memoriæ commendare, & his fierent communia, qui
uiua (ut aiunt) uoce non poterant à me doceri: præsertim cum excellentissimi alij
quot medici, & antiquitati non minus quàm ego addicti, secus & agerent & doce-
rent. Vt igitur tibi morem geram, quem bonarum artium, & præcipue medi-
cinæ, meiq; studiosissimum cognoui, manum calamo admoueo, & iamiam quod
petis aggredior.

Problema quod disputandum proponitur, tale est: Liceat ne, nulla præceden-
te per syrupos uocatos concoctione, purgantibus medicamentis uti. Quod pro-
blema disputaturi, Aristotelis doctrinam sequentes, ante omnia, ut in nominibus
cum aduersarijs conueniamus, intelligantq; quid sit id de quo disputatur, uiden-
dum quid digestionis, quid syruporum, demum quid purgantis medicamenti uo-
cibus significetur.

Primum aggredientes dicimus, id quod Græci *πέψις*, nostri digestionem, & qui
latiniore uideri uolunt, concoctionem uocant, in quarto Meteorologicorum li-
bro definiri ab Aristot. perfectionem à proprio & naturali calore ex oppositis pas-
suis. Quæ uero sint huiuscemodi opposita passiuæ, ipsemet declarat, dicens: Hæc
» autem sunt, propria cuiusque materia: ubi enim cocta fuerit, perfecta iam est & fa-
cta: prin-

Obserua cōsiliū

*Concoctio quid
iuxta Arist.*

LIBER
da: principium que per
re quopiam acuto lim
dem est caliditas que in
substantia: hu uero in
le rannq; factum fuerit
esse digestio, quam op
fines est uel species, uel
Ex his autem sequuntur
dicunt, digestionem apud
» is terminum significat.
fitionem finem & terminum
ne præcedens tractatus,
nam generationi & corrup-
tio, pepilin, cōcoctionem ue-
nem, & assationem, uel
ex propria cuiuslibet car-
gnoscimus. Est enim ma-
tegrine, quod ad fructu
non opus terminum u
» cio perfectio quædam
pericarpio sunt, tale ali
igitur maturationem de-
tem, quæ finis & termina-
tione dicere oporteat, quæ
genus, hoc est, concoctio
perfectionis nomine, quo
tionem quæ in eam tendit
plura fortassis quam op
gestionem accedamus.
» Pepsis, hoc est, concoctio
untur medicamentis uel
altero nutrimenti ad pro-
uerratur substantiam, & est
na. Conueniant autem an-
est alteratio. Secundo in
nihil aliud est quàm potest
in altera coagentem secum
in prima concoctione com-
aut certe maior eius pars
» cocta remanente. Econ-
coctæ transit in substantiam
qui concoquitur, talis nat-
tio magna sit pro modo
tunt. At si uel pure
ri corpori humano, & co-
quendam modum sit men-
uaueratur. Quare nec
perfecta concoctio, quom
à moderataque sanguine